

Заявка за правилна посока

Даниел Смилов, Програмен директор, Център за либерални стратегии

Избирането на нов главен прокурор в лицето на Борис Велчев, както и начинът, по който Висшия съдебен съвет го направи, несъмнено са добра новина, която се надяваме да бъде чута и от Европа. Кандидатът Велчев не се подведе от широката подкрепа, която получи от политици и магистрати преди самото гласуване, и не превърна изслушването на своята програма във формална и клиширана PR акция. Напротив, неговата концепция за развитието на прокуратурата беше съдържателно много плътна и предложи редица идеи, които е време да залегнат в управленската програма на тази институция. Преди да се насочим към анализа на тези идеи обаче редно е да се спрем на избирането на Велчев като процедура, защото това избиране разбуни духовете и роди в голяма степен неоправдани критики. В желанието си да отбележат политически точки, партиите в дясната част на политическото пространство повдигнаха два въпроса. Първо, че изборът на ВСС е бил предрешен от политическа сделка и второ, че избирането на Велчев е символична реабилитация на комунистическия режим, чрез издигането на власт на лица, свързани по роднинска линия с това минало. И на двете възражения чудесен отговор по време на прякото предаване на избора даде председателя на ВКС Иван Григоров. Той защити автономността на ВСС, заявявайки нещо очевидно – управляващата коалиция трудно би могла да диктува на самия Григоров каквито и да е решения. Това че Велчев безспорно получи политическата подкрепа на управляващите в никакъв случай не означаваше автоматичното му избиране за главен прокурор – магистратите от ВСС можеха да отхвърлят този кандидат и да издигнат друг. Това че те почти единодушно го приеха не само че не е проблем, но до голяма степен е и положителен факт в сегашната ситуация – факт, който дава на новия главен прокурор мандат за сериозни реформи. Що се отнася до обвиненията в реабилитация на комунистическия режим, Иван Григоров основателно припомни, че в една демократична държава вината е персонална, а не родова.

Приключвайки с анализа на начина на избор на новия главен прокурор, трябва да се каже, че прякото предаване на заседанието на ВСС даде възможност на гражданите за чуят управленските намерения на кандидата, което е стъпка напред в рационализирането на управлението на съдебната ни система. В последната година ВСС подобри прозрачността на своята дейност: например, цялата съдебна статистика вече е достъпна на сайта на съвета, магистрати от съвета активно взаимодействат с граждански организации в съвместни проекти за подобряване на статистиката и отчетността на съдебната власт и, като цяло, днес ВСС е много по-отворен към идеи и аргументи идващи не само от тясно специализирани дебати, но и от по-широки обществени дискусии.

Въпросите около начина на избор на Велчев сами по себе си са може би интересни, но те не бива да ни отвличат от основния въпрос за бъдещето на реформата в прокуратурата. Концепцията за такава реформа, изложена от кандидата, бе най-съществената част от добрата новина за неговия избор. На първо място, добро впечатление направи управленската грамотност на тази концепция. Той не нахвърля идеи за структурни, институционални и кадрови промени, а

очерта проблемите, които трябва да се решат, както и критериите и индикаторите за успеха на дейността, които главния прокурор сам си задава. В крайна сметка дефинирането на проблемите трябва да ръководи избора на средства за тяхното решаване, а не както често се случва, да се размахват като чук определени идеи за реформи без да е ясно какво точно се цели с тях.

Велчев зададе нов, единствен критерий за оценката на дейността на прокуратурата – брой осъдителни присъди спрямо брой на повдигнати обвинения. Това на пръв поглед семпло предложение всъщност е доста революционно. В досегашната си практика прокуратурата не е очертала основните индикатори за успеха на своята дейност – обикновено се следят и обявяват и броя на досъдебните производства и броя на присъдите в зависимост от конюнктурата. Избирайки само броя на присъдите, Велчев се лишава от възможността да „отчита дейност” чрез завеждането на нови производства, които нямат сериозен шанс за съдебен успех. Това безспорно е стъпка напред. Редно е да се каже обаче, че броят на присъдите не може да бъде единствен индикатор – би трябвало да се въведат и други такива, като например успехът на прокуратурата срещу лица разполагащи със значителни финансови средства, успехът ѝ в случаи на организирана престъпност и т.н. Накратко, посоката на реформа, която Велчев зададе е правилна, но не бива да се ограничава до конкретни споменатите в концепцията мерки.

По отношение на съдържателните приоритети, новият главен прокурор не допусна изненади, а говори най-вече за борбата с корупцията и организираната престъпност. Малко разочароващо беше, че тук той сложи каруцата пред коня и каза, че ще започне с институционална промяна – въвеждането на свой заместник, отговарящ за тези въпроси. По-важно беше да се каже за какво точно ще отговаря този заместник и как точно Велчев дефинира и корупция и организирана престъпност – понятия, които са добили митологичен статус в нашата общественост, като поради това значат и всичко и нищо. Една от основните предстоящи задачи на Велчев ще бъде да изясни своята концепция точно в тази ѝ част. Той наистина отбеляза, че ще се фокусира върху едрата корупция и организирана престъпност. Също така положителен беше и факта, че се отказа от въвеждането на специални и извънредни мерки, ограничаващи правата на гражданите в борбата с тези социални проблеми. Но така или иначе доста работа – и концептуална и организационна – остава да се свърши преди да се усети принос на новия прокурор в тяхното разрешаване. Като начало, например, добре е да се помисли по въпроса кои точно са производства и делата, свързани с организирана престъпност и корупция, как да се направи така, че техният развой да може да бъде лесно следен и т.н.

Ключова дума в концепцията на Велчев бе „децентрализация” в дейността на прокуратурата. Това е заявка за наистина радикална реформа в досегашната дейност на тази институция. Оперативната самостоятелност на прокурорите, възможността те да носят самостоятелна отговорност за своите решения, са идеи, които трябва да бъдат реализирани. Остава ни да видим дали заявката на Велчев ще бъде изпълнена – работата му в тази посока би бил един от ключовете към успеха на неговия мандат.

Програмното изявление на кандидата наистина бе богато на идеи, чието време е вече дошло. Например, годишният доклад, който прокуратурата изготвя,

сега е просто една формалност. Велчев изрази готовност да отговаря пред парламента за съдържанието на този доклад. Как това точно ще се институционализира е предмет на сериозна дискусия. Тук не става дума за отстраняване на главния прокурор от НС (освен в случаите на „импийчмънт“), а по-скоро за възможност за депутатите да задават въпроси и публично да изясняват отчетената информация. Въвеждането на такава практика безспорно ще е ползотворно. По-нататък, Велчев подчерта готовността си да се подложи на по-засилен контрол от страна на ВСС- нещо, което също е наложително. От особена значимост беше и изявлението му, че ще работи за по-добра атмосфера на взаимоотношенията както вътре в прокуратурата, така и между всички институции на досъдебната фаза. И накрая заявлението му, че отказва да бъде медийна личност също бе сред тези, които будят симпатия.

Публичните дебати при избора на главен прокурор бяха полезни и обнадеждаващи. На ниво заявка, Велчев направи силен старт. Дано това да е началото на добрите новини през неговия дебат.